

Etkinlikler - 42. Kütüphane Haftası Etkinlikleri

Bab-ı Ali'de Yayınları

Nedret İřli

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun yönetim merkezi Babiâli, aynı zamanda Türk basınının da merkezi ve kalbidir. Divanyolu üzerindeki Sultan Mahmut Türbesi'nden başlayıp Sirkeci meydanına kadar kavisli bir şekilde inen bu cadde, bir orta noktada kırılır. Bu orta nokta Babiâli denilen, yani Osmanlı sadrazamlarının konağı, yönetim yeri olan, aynı zamanda da Paşakapısı denilen, valilik binasını orta merkez olarak alır. Sultan Mahmut Türbesi'nden, yani Divanyolu'ndan, köşeden başlayıp valiliğin uç noktasına, yani köşe noktasına kadar olan kısma eskiden Mahmudiye Caddesi adı verilmekte, valilikten aşağı ve Sirkeci'ye kadar olan kısmına da Babiâli denmektedir. Fakat bu iş 1934 yılında değişir. Osman Nuri Ergin yeni sokakların isimlendirilmesi ile ilgili görevlendirildikten sonra Sirkeci'den valiliğe kadar olan bölüme Ankara Caddesi, valilikten sonra Sultan Mahmut Türbesi, yani Divanyolu'nun başlangıç kısmına kadar olan yere de Babiâli Caddesi adını verir. Bu isimlendirmeye çok sinirlenen Reşat Ekrem Koçu İstanbul Ansiklopedisi'nin "Ankara Caddesi" maddesinde bunu sert bir dille, ağırca eleştirir.

19. yüzyılın sonundan, 1870'lerden itibaren bu caddede kitapçılar yer almaya başlar. Yüzyıl sonlarında bu kitapçılar önemlerini ve sayılarını çoğaltarak caddenin Türk basın yayın dünyasının en önemli merkezi haline gelmesini sağlarlar. 19. yüzyıl sonundan 20. yüzyıl sonuna kadar kitabeveleri, matbaalar, gazete idarehaneleri, mücellitler, kırtasiyeciler, klişeciler velhasıl Babiâli Türk basınının kalbi olur. Reşat Ekrem Koçu "Büyük şehrin, dolayısıyla Türkiye'nin fikir ve sanat merkez meşheri, İstanbul basının beşiği, bir politika kanalı, alimler, mütefekirler, müellifler, muharrirler, sanatlar güzergâhıdır. İstanbul'un büyük kitapçıları, en büyük kırtasiye mağazaları, mücellitleri, klişe atölyeleri, ilanât büro ve şirketleri, gazete ve mecmua bayileri, birkaç büyük matbaa, gazete ve mecmua idarehaneleri, bu caddenin iki kenarı boyunca sıralanmıştır" diye tanımlar Ankara Caddesi'ni. Gerçekten de bu bölgedeki kahvehaneler, berber dükkanları bile edebiyatla, siyasetle iç içedir. Nitekim İttihatçıların anılarından Sirkeci'deki berberde buldukları, bazı hükümete yönelik işlerin oralarda fısıltılar halinde konuşulduğu bilinir. Yine burada ünlü Meserret Kırathanesi'nde bir sürü insan hem Jön Türk neşriyatını el altından birbirlerine devreder, bir yandan da yine siyaset konuşurlar. Babiâli böyle hem siyasetle, hem yayın dünyası ile iç içe yaşayan bir mekândır.

Babiâli'nin ayrıntılı bir tarihi yazılmamıştır. Nitekim Türk basınının eskilerinden ve Babiâli'yi en iyi bilenlerden Münir Süleyman Çapanoğlu da "Basın tarihimiz yazılmamıştır" der ve Ahmet Rasim'in *Vakit'te*, *Akşam'da* ve bazı dergilerde, Ahmet Cevdet'in *İkdam'da*, Abdurrahman Adil'in *İkdam* ve *Alemdar'da*, *Azım'de* ve birkaç dergide yayımlanan basın tahine ait yazıları, hatıraları Arap harfleri ile çıkan gazete ve mecmuaların sütunlarında gömülü kaldığını, arada bir yeni harflerle çıkmış olan çıkan hatıralar ve notların da basın tarihini yazacaklar için kâfi olmadığını, eski Babiâli'yi bilenlere hatıraları yazdırmak, not almak, üstatların yazılarını gazetelerden çıkarıp ayıklamak, yayımlamak gerektiğini ekler. Bu yazının yer aldığı kitabın yayımlandığı 1962 yılında hakikaten de çok sayıda yayıncı, gazeteci, eski kütüphane sahibi, eski kitabevi sahibi hayattadır.

Babiâli üzerine irili ufaklı çalışma yapanların başında Ahmet Rasim ve Ahmet Mithat Efendi gelir. Selim Nusret Gerçek, Server İskit, Münir Süleyman Çapanoğlu, Reşit Halit Gönenç, Orhan Koloğlu, Alpay Kabacalı, Ali Birinci, Nuri Akbayar, Yahya Erdem, Lütfü Seymen, Başak Ocak, Cem Atabeyoğlu, Cüneyt Okay, Naşit Baylav, Arslan Kaynardağ gibi araştırmacı ya da edebiyatçı, gazeteciler Babiâli ile ilgili çeşitli yayınlarda bulunmuşlardır. Fakat bu çalışmaların tümünü kapsayan topluca bir çalışma yoktur.

Babiâli kitapçıların yerleşmeye başladığı 1880'lerden günümüze, 1980'li yıllara kadar burada açılıp kapanmış yayınevlerinin, kitabevelerinin derli toplu tarihçelerine, kurucularının kimler olduğuna, aile bağları ve akrabalık derecelerine, ne zaman kapandıklarına, hangi zamanlarda ticari anlamda darboğazdan geçtiklerine dair hemen hemen hiçbir şey bulunmamaktadır. Bunlar sadece kıyıda köşede kalmış, notlar halinde, cimbrizla toplanabilecek nitelikte belgelerde yer alır.

Babiâli Caddesi'nin 19. yüzyıldaki durumu hakkında Ahmet Rasim ve Ahmet Mithat Efendi çok güzel bilgiler sunarlar gibi kitabı var. Kültür Bakanlığı tarafından yeni harflerle yayımlanan *Muharrir*, *Şair* ve *Edip* adlı kitapta çok ilginç bilgiler yer alır. Yine Ahmet Mithat Efendi'nin yazmış olduğu birkaç romanda hem Cağaloğlu'nun hem İstanbul'un diğer semtleri ile ilgili olarak çok güzel tasvirlerle rastlanır. Bu kaynaklardan Babiâli Caddesi'nin açılışının 1865 yılında Hoca Paşa yangını sonrasında dayandığı anlaşılır. İslahat-ı Turuk komisyonu bazı binaları, evleri yıkarak caddeyi genişletir ve Babiâli Caddesi bu şekilde oluşur. İlk Babiâli kitapçısı hakkında Ahmet Rasim *Vakit* gazetesinde "Matbaa Tarihinden Bir Nokta" başlıklı bir makale yayımlar. Ahmet Rasim Efendi bir gün Babiâli'de otururken, Asır Kütüphanesi'nden Kırkor Faik Efendi'yle bir söyleşi yaparlar. Bunun üzerine Ahmet Rasim bize şu bilgileri aktarır: Babiâli'de ilk kitapçı dükkânı Toros isimli birine aittir. Dükkân, *İkdam* gazetesinin çıktığı İkdam Han'dadır. Ahmet İhsan Tokgöz ise *Matbuat Hatıralarım* adlı kitabında Mülkiye Mektebi'nde dersleri takip ederken, eski Babiâli yokuşunun matbuat hayatı ile son derece alakadar olduğunu, caddede Esat Efendi Kütüphanesi adlı tek bir Türk dükkânı bulunduğunu, sahibinin de hâkimlikte bulunmuş ulemeden olup Abdülhamid döneminde ara verdiği faaliyetine hürriyetin ilanıyla geri döndüğünü ve bu esnada Basiretçi Ali Efendi ile birleştiğini anlatır. Fakat her ikisinin de ömürleri vefa etmediğini, Esat Efendi kütüphanesi dışındaki kitapçıların da Ermeniler olduklarını ekler. Ahmet İhsan'ın bahsettiği Esat Efendi'nin bulunduğu tarihte Aleksan, Kaspar, Kırkor, Ohannes Efendiler kitapçılığa başlamış durumda gözüküyorlar. Bu bahsedilen tarih ise 1881 ile 1887 arasında bir yıl olmalıdır; çünkü Ahmet İhsan Bey Mülkiye Mektebi'nde 1881-1887 arasında okur. Dolayısıyla Babiâli'de ilk kitapçılık yapan kişi meselesi bu anılardan da pek ortaya çıkmamaktadır. Bir de bizim halen bildiğimiz saatli maarif takvimlerini yayımlamakta olan Maarif Kütüphanesi'nin sahibi Naci Kasım Bey'in babası Hacı Kasım Efendi'nin ilk Türk kitapçısı olmak gibi bir iddiası vardır. Çünkü bu bey 1862 yılında İran'ın Hoy kentinden İstanbul'a gelip hemen kitapçılığa başlar, fakat kitapçılığa başladığı mekân Babiâli'de değil, Beyazıt'ta Hakkaklar Çarşısı'ndadır. Daha sonra oğlu Naci Kasım Babiâli'de Maarif Kütüphanesi'ni kurar. Hüseyin Tutya da Yeni Şark Kütüphanesi'ni kurup 1970'li yıllara kadar Babiâli'de kitapçılık yapar. 1881 tarihli *Annuaire Oriental'de* İbrahim Hazım diye bir isme rastlanır. İbrahim Hazım Babiâli Caddesi 26 numarada, onun dışında Avedis Papazyan Babiâli Caddesi 18 numarada, Arekel Tozluyan Babiâli Caddesi 46 numarada görülür.

Bütün bu belgelerden ve notlardan çıkardığımız sonuca göre, Babiâli'deki ilk kitapçı bence Arakel Tozluyan Efendi'dir. Arakel Tozluyan Efendi 1875 yılında İstanbul'da Babiâli'de dükkânını açar ve çalışmalarını uzun zaman sürdürür. İşin başında daha yaptığı çok büyük bir hizmet, 1301 yılında (1884) yılında Matbaa -i Ebuziya'da Arakel Kütüphanesi kataloğunu bastırmasıdır ki bu benim tespitlerime göre ilk ticari kitapçı kataloğudur. Babiâli kitapçılığının modern kitapçılık anlamında ve sahafıktan ayrılan bütün ilk müteşebbisleri Ermenilerdir. Daha çok tömbekici, tütücü dükkânlarında, kahvehanelerde, bir miktar Beyazıt'ta Sahafılar'daki dükkânlarda satılmakta olan matbaa baskısı kitaplar ancak bu ilk dönem Ermeni kitapçılar sayesinde modern anlamda bir ticari meta olarak karşımıza çıkar, vitrine çıkar, alınıp satılır hale gelirler.

Bu Ermeni kitapçıların çoğu gazete müvezziliğinden, gazete dağıtıcılığından gelmektedir. Eskiden çoğunlukla gazeteler sokaklarda, meydanlarda müvezziler aracılığıyla satılmakta, dağıtılmaktaydı, o yüzden bu müvezziler de çok önemliydi. Bu müvezziler aynı zamanda bu kitabelerinde kitapçı oldukları zaman, gazetelerde abone ederek ya da posta yoluyla da bazı insanlara göndermek aracılığıyla gazeteciliğin gelişmesine hizmette bulunurlar.

İkinci bir grup olarak İran kökenli diye addettiğimiz Azeriler de Babiâli'de epey bir yer teşkil ederler. *Maarif, Yeni Şark, Cemiyet* gibi büyük yayınlar, büyük işler yapmış, yayın alanında isim olmuş bazı kitabeleri ve yayıncılar da Azeri kökenli, Acem denilen insanlardandır. İbrahim Hilmi Çığıracı hakkında ciddi bir araştırma yapan Başak Ocak'ın tespitine göre Ermeni kitapçılar bilimsel ve edebi kitaplar ile okul kitapları piyasasını, İranlı kitapçılar da halk, medrese kitapları piyasasını ellerinde bulundurmaktadırlar. Bir de 1870'li yıllardan itibaren Beyazıt'ta, Hakkaklar Çarşısı'nda, Sahafılar Çarşısı'nda dükkân açan bazı kimselerin de daha sonra bu dükkânları kapatıp Babiâli'ye doğru kaydığını tespit ediyoruz ki, kitapçılık ağırlık merkezinin giderek Babiâli'ye doğru kaydığının bir göstergesidir bu.

1890'lardan başlayarak, 1900'lü yıllara doğru, yani Babiâli'de Ermeni ve İran kökenli kitapçıların ticari faaliyette bulunması sırasında birtakım Türk kitapçılar, müteşebbisler de bu faaliyetlere katılırlar. Bunların en başında yine Ahmed İhsan gelir. *Servet-i Fünun* mecmuasının sahibi ve yayıncısı olan Ahmed İhsan 1890 yılında bir arkadaşı ile birlikte Alem matbaasını satın alır ve yayıncılık işine başlar. Yine Hüseyin Kitapçı Babiâli'de önce İran kökenli bir kitapçı olan Şems Kütüphanesi'nde belli bir müddet çıraklık yapar, daha sonra kendisi Beyazıt'ta Zafer adıyla bir dükkân açar. Ardından o dükkânı kapatıp yeni köprünün başındaki dükkânlardan birini tutarak orayı İkbal Kütüphanesi yapar. Hatta bir ara bir İtalyan gemisi köprüdeki o dükkânların olduğu yere çarpar ve bütün kitaplar Haliç'te yüzmeye başlarlar. Bu tehlikelerden sonra Babiâli'nin üst tarafında bir dükkân kiralar ve yine 1970'li yıllara kadar kitapçılık faaliyetini sürdürür İkbal Kütüphanesi. 1896'da Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey bir kütüphane açar. İlk ismi Kitaphane-i İslam ve Askeri olan bu dükkânda önce daha çok askerlere yönelik, İslami bazı eğitici kitaplar yayımlanır. Daha sonra adı Hilmi Kitabevi'ne çevrilir ve kitabevi, sahibinin ölüm yılı olan 1963'e kadar faaliyette Babiâli'de bulunur. Özellikle meşhur Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bütün eserlerinin tek yayıncısı konumundadır. 1962 yılında hastalıklı bir haldeyken bile bazı yazarlara, edebiyatçılara mektuplar yazarak onlarla yayın anlaşması imzalamak isteyen, bu işe gönül vermiş bir kişidir İbrahim Hilmi Çığıracı.

İmparatorluğun sonundan Cumhuriyet'e doğru Babiâli'deki Türk kitapçıların sayısı hızla artar, bu arada Ermeni kitapçıların azaldığı görülür. Bir kısmının yokluğu hem yaşlılıktan hem de genç yaşta ölümlerden kaynaklanır, bir kısmı ise tam çözemediğimiz bir şekilde kitapçılığı bırakıp başka mesleklere döner. Bunlardan Kaspar Efendi kitapçılığı belli bir süre yaptıktan sonra, Bağlarbaşı'nda bir bakkal dükkânı açar ve burayı işletirken ölür. Bir de istisnai durum vardır: Suhulet Kütüphanesi ve Matbaası sahibinin Osmanlı'daki ismi Leon Lütfi olup daha sonra Müslüman olarak Semih Lütfi adını alır. Hanımı ve ailesi ise hayatlarına Ermeni olarak devam ederler. Semih Lütfi Kütüphanesi'nin kapanış tarihi 1980'li yıllardır, Semih Lütfi ise 1940'lı yıllarda ölür. Karısı, yani Aznif Hanım ise 1980'li yıllara kadar yayın yapmadan o kitapevini, sadece eski bastıkları kitapları satarak devam ettirir. Ben öğrenciyken Aznif Hanım Sirkeci'de kütüphanesinin içerisinde karanlık, tozlu bir kasanın başında oturur, sıradan verirdi satışıdaki kitapları. Eğer bozüksa arkadaki kitaptan vermez, kovardı. Ölümünden sonra, bina çok değerli olduğu için kitaplar kimsenin gözünde değildi. Kitapları önce Kuleli'ye yolladılar, garnizonlara, çünkü depolarında dağıtılamamış, satılmamış on binlerce kitap vardı. Bunların Kuleli Askeri Lisesi vasıtasıyla bütün garnizonlara dağıtılması için bir teklifte bulunuldu. Askerler bir kısmını aldı götürdü. Daha sonra binanın bir an önce boşaltılması gerektiği için bu kez Edebiyat Fakültesi'ne haber verildi; onlar da bir müddet, bir miktar seçip götürdüler. Edebiyat Fakültesi'nde kütüphanenin 2-3 gün boyunca kapısının açılacağı ve kitapların istenildiği kadar alınabileceği şeklinde bir şaiye çıktı; gerçekten de içeri girip, istediğiniz kadar kitabı torbaya doldurup götürebiliyordunuz. Böylelikle kitaplar dağılabildiği kadar dağıldı, dağılamayanlar da maalesef kâğıtçıya, hurdacıya gitti.

Babiâli yayıncılığının en zor dönemi bana göre 1928 yılıdır, çünkü 1928 yılının sonlarında ünlü harf devrimi dolayısıyla Babiâli'de bulunan bütün yayınevlerinin sermayeleri bir anda sıfıra inmiş olur. Depolarda binlerce eski yazı kitap vardı, bunların bir kısmı mektep kitapları, bir kısmı eğitime yönelik kitaplardır. Bunlar bir anda kullanılamaz, okutulamaz ve satılamaz hale gelir. Dolayısıyla 1928'deki bu sıkıntılı dönemde pek çok kitapçı, yayınevi maalesef kendini kurtaramamıştır. Fakat 1920'li yıllarda daha henüz yayıncılığa girmiş kitapçılar zarar görmemiştir, çünkü depolarındaki kitaplar eski harfli değildir. Bu durumu devlet birtakım önlemlerle düzeltmeye çalışır. 1928'de Latin alfabesi ile öğrenim yapılacak mektep kitaplarının basılması için bazı kitapçılara haklar tanınır. Fakat bu yine de kitapçıların zararlarını maalesef karşılayamaz. Dolayısıyla 1928'den sonra uzun zaman kitapçılarla devlet arasında birebir maddi anlamda bir alışveriş olur. Hatta maddi kayıpları o kadar fazladır ki 1932 yılında Ahmet Halit Kitaphanesi, Hilmi Kitaphanesi, Kanaat Kitaphanesi, ortak bir imza ile Türk Kitapçılığının Bugünkü Vaziyeti ve İstikbali başlıklı bir ortak rapor kaleme alarak kendilerince birtakım durum değerlendirmeleri yapar ve sorunlara bazı çözümler önerirler.

1880'li yıllardan 1940'lı yıllara kadar Babiâli'de dükkân açmış kişilerin, müesseselerin isimlerini ve dükkân numaralarını tespit edebildiğimiz en büyük kaynak *Annuaire Oriental* dediğimiz şark ticaret yıllıklarındadır. 1881'den 85'e kadar 3 kişinin adı geçer, daha sonra 1889 yılında 10 kitapçıya çıkar Babiâli'deki kitapçıları. Hemen hemen tamamı Ermenidir. 1889'da Artin Asaduryan, Biberçyan, Ohannes Ferit, Aleksan Kocabiyıkyan, Avedis Şamgoçyan, Kaspar Kayseryan, Kirkor Kayseryan, Karabet Keşişyan, H. Michel Arekel Tozluyan olarak aynı aynı kadro hemen hemen devam eder. 1896 yılında bunlardan farklı olarak Hüseyin Efendi ve İbrahim Hilmi Tüccarzade karşımıza çıkar. 1901'de Rauf Bey diye bir isimle karşılaşırız. Onun dışında bütün kadro aynıdır. Bu arada 1901'de Tefeyyüz diye bir isme rastlarız ki bu 1896 yılında Garabet Keşişyan'ın ölümünden sonra dükkânın devralınıp isim değişikliği yaşamasına dayanır. Tefeyyüz Kitaphanesi 1970'li yıllara kadar Babiâli Caddesi'nde faaliyette bulunur. 1913 yılında yine birtakım yeni isimler bu kitapçılara eklenir.

Sözünü ettiğimiz kitabevelerinin bazılarının tarihçelerine baktığımızda, örneğin Ahmet Halit Yaşaroğlu 1918 yılında Babiâli'ye gelir ve Talebe Defteri İdarehanesi adıyla bir idarehane açar ve Halit Fahri Ozansoy, Şükûfe Nihal, Orhan Seyfi Orhon gibi edebiyatçıların ilk şiir kitaplarını basar. Bir diğer adı da Halk Kütüphanesi'dir. Ve 1920'de mütareke yıllarında kapanır. Ahmet Halit Bey 1920'den 28'e kadar bir yandan da hocalık yapar ve 1928 yılında sadece Şişli Terakki Lisesi'ndeki tarih hocalığına devam eder, onun dışında resmi vazifeden ayrılır ve vefat ettiği 1951 yılına kadar kitabevinde bizzat çalışır. Hanımı da öğretmen ve yazardır; hatta Naime Halit alfabeti diye çok özel bir alfabe yayınladılar. Latin alfabetini öğreten bu alfabe çok tutulur. 1951'den 1973 yılına kadar da Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun Ayhan ve Yıldız Yaşaroğlu adlarındaki iki oğlu 1973 yılına kadar kitabevini sürdürürler.

Meşhur Arakel Efendi 1876'da Babiâli 46 numarada dükkânını açar ve bilhassa Ahmet Rasim, Halit Ziya gibi Osmanlı dönemi Türk edebiyatçıların çok önemli eserlerini yayımlar. Muallim Naci ile birlikte *Talim-i Kıraat* ve *Mekteb-i Edep* diye okul kitapları hazırlar ki bunlar çok tutulup belki 100 kadar baskı yapar. Arakel Efendi 1912 yılında ölünce oğlu Leon Efendi bir müddet işi sürdürür, ama 1914 yılında kitabevi kapanır. Yine Babiâli'de Cemiyet Kütüphanesi Hacı Kasım Efendi'nin oğulları tarafından kurulup daha çok popüler folklorik, polisye-roman, biraz müstehcen yayın, hikâyeler basar. Daha sonra her iki kardeş ayrı kitabeveleri kurarak Cemiyet Kütüphanesi yayınlarına son verirler. Gayret Kütüphanesi Kırkor Faik'in Asır Kütüphanesi'nde tezgahtar olduğu dönemde, yanında yetiştirdiği Garbis Balamutoğlu adında birinin kurduğu bir kitabevidir. Garbis Balamutoğlu'nun kardeşi Misak Balamutoğlu da Zaman Kitaphanesi'ni kurar ve 1970'li yıllara kadar İstanbul'da kitapçılık yapar. Zaman Kitaphanesi 1930'lu yıllarda Osmanlı kıyafetleri ile ilgili Avrupa'da basılmış kitapları burada özel klişeciler sayesinde Türkçe'ye çevirtirip basar.

Hâlâ faaliyette olan İnkılap Kitabevi'nin kurucusu Garbis Fikri Bey de Kayserili bir Ermenidir. 1907'de Kayseri'de doğar ve Kumkapı'ya yerleşir. 1930 yılında Gedik Paşa Ortaokulu'ndan mezun olur. 1930 yılında bir arkadaşı ile birlikte Cumhuriyet kütüphanesi adıyla bir kitaphane açar, fakat kütüphaneyi 1932 yılında arkadaşına bırakır ve Ankara Caddesi'nde 157 numarada İnkılap Kitabevi'ni açar, 1932-54 arasında burada faaliyette bulunur. Daha sonra 1962 yılında Aka Eren diye bir yayıncıyla birleşir, İnkılap ve Aka Kitabevleri adını alır. Ağırlıklı olarak ders kitapları yayımladılar. 1971 yılında Garbis Fikri Bey ölür, 1984 yılında Aka Kitabevi ile ayrılırlar ve İnkılap Kitabevi hâlâ bildiğiniz gibi yayını sürdürmektedir. Nazar Fikri Bey, Garbis Bey'in oğlu işin başındadır ve 3. kuşak Arman Fikri Bey halen bu dede müessesesini sürdürmektedir.

Yine eskilerden ve önemli kitabevelerinden Kanaat Kitabevi'nin kurucusu İlyas Bayar, bir Musevidir. 1898 yılında Babiâli'de bu dükkânı açar; oğlu Aslan Bayar'ın ölümüyle 1994 yılında Kanaat Kitabevi tasfiye edilir ve kapanır. Maarif Kütüphanesi 1895'te kurulur. İlk yeri Hakkaklar Çarşısı'dır, daha sonra Babiâli'ye geçer ve hepimizin bildiği ünlü saatli maarif takvimlerini çıkarır; şu an halen Babiâli'de faaliyette olan belki de tek kitabevidir. Remzi Kitabevi 1926 yılında Beyazıt'ta Ümit Kütüphanesi adı altında kurulur ve burada ilk defa Ömer Seyfettin'in *Yüksek Ökçeler* isimli kitabı ile Rudolph Valentino'nun *Aşk Maceraları* isimli kitapları basılır eski harflerle. Daha sonra 1930 yılında Babiâli'ye geçer, orada da Nazım Hikmet'in *Sesini Kaybeden Şehinşim*li eserini basar ilk kez. Bu eser çok büyük yankı uyandırır.

Babiâli'de bir yeni kitapçı 1935 yılında Zekeriya Sertel'in kardeşi Kenan Yusuf Sertel tarafından kurulur. Kenan Yusuf Sertel aslında tahmin olunacağı üzere daha çok sol yayınlar yapar, fakat çok fazla siyasi fikri olan biri değil, aslında tüccardır. Nazım Hikmet'in, Sabiha Sertel'in bazı kitaplarını bastıktan sonra, Nazım Hikmet'in tutuklanması, propaganda adına sorgulamaların başlaması üzerine 1938 yılında dükkânını Nail Çakırhan'a devreder ve İzmir'de tütün tüccarlığına başlar. Nail Çakırhan ise 1-2 sene orayı idare eder ve o da bir başka gazeteciye, Mithat Sertoğlu'na kitabevini devreder. Yeni kitapçıda çok ilginç bir şey, Babiâli'de olmayan bir sistemle okurlara emanet kitap verilmesidir. Böylelikle satın alma gücü olmayan bazı insanların belli bir depozito vererek kitapları geri getirmek şartıyla okumasını sağlamaya çalışılır.

İsmi tespit edemediğimiz ya da ismi tespit edip de hikâyelerini söyleyemeyeceğimiz meçhul bir sürü kitapçıdan örneğin biri Çiftçi Kütüphanesi'dir. Sahibi Ahmet Akif Bey'in daha milli mücadele başlangıcında Atatürk'ün resimlerini bazı kartpostallara bastığı ve bunların izinsiz ve kaçak basılmalarından dolayı işgal kuvvetlerinin pek çok kereler bu kitaphaneyi bastığı, hatta Atatürk ile ilgili bu kartpostalları müsadere edip kartpostalların yakıldığı, imha ettirildiği notlar, bilgiler mevcuttur. O yüzden de Çiftçi Kütüphanesi'ne dair basılmış Atatürk kartpostallarının hemen hemen hiç görülmediği ya da çok nadir olduğu şeklinde bilgilerimiz vardır.

1980'li yıllara gelindiğinde birtakım kitabeveleri faaliyetlerini sürdürürken bilhassa gazetelerin Babiâli'den ayrılmaları, üniversitelerin daha değişik yerlerde yaygınlık kazanmış olması, sadece İstanbul Üniversitesi'nin bölgede varlığını sürdürmesi, diğerlerinin başka üniversitelerin de genişleyip yayılması dolayısıyla, Babiâli de artık bir kitap merkezi, yayınevi merkezi olmaktan çıkar. Bu yıllardan sonra artan bir ivmeyle yayıncılar da Beyoğlu tarafına, İstiklal Caddesi'ne, Taksim'e, Şişli'ye doğru yayılırlar Babiâli yayıncılığı ve kitapçılığı her ne kadar tamamen bitmiş olmasa da -çünkü hâlâ birtakım dağıtım evleri oradadır- eski önemini eski merakını veya okuyucusunu kaybetmiş durumdadır.